



Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 6 października 2021 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Konkurencja – Naprawienie szkody spowodowanej przez praktykę zakazaną na mocy art. 101 ust. 1 TFUE – Ustalenie podmiotów odpowiedzialnych za naprawienie szkody – Powództwo o naprawienie szkody skierowane przeciwko spółce zależnej spółki dominującej i wniesione po wydaniu decyzji stwierdzającej udział w kartelu jedynie spółki dominującej – Pojęcie „przedsiębiorstwa” – Pojęcie „jednostki gospodarczej”

W sprawie C-882/19

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Audiencia Provincial de Barcelona (sąd okręgowy w Barcelonie, Hiszpania) postanowieniem z dnia 24 października 2019 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 grudnia 2019 r., w postępowaniu:

Sumal SL

przeciwko

Mercedes Benz Trucks España SL,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, R. Silva de Lapuerta, wiceprezes, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, A. Prechal, M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Kumin i N. Wahl, prezesi izb, D. Šváby (sprawozdawca), L.S. Rossi, I. Jarukaitis i N. Jääskinen, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Pitruzzella,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Mercedes Benz Trucks España SL – początkowo C. von Köckritz, H. Weiß, Rechtsanwälte, P. Hitchings oraz M. Pérez Carrillo, abogados, a następnie C. von Köckritz, H. Weiß, Rechtsanwälte, A. Ward, abogado, oraz M. López Ridruejo, abogada,

* Język postępowania: hiszpański.

- w imieniu rządu hiszpańskiego – S. Centeno Huerta oraz L. Aguilera Ruiz, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocnika, którą wspierał S. Fiorentino, avvocato dello Stato,
- w imieniu Komisji Europejskiej – S. Baches Opi, F. Jimeno Fernández oraz C. Urraca Caviedes, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 kwietnia 2021 r.,

wyduje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 101 TFUE.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Sumal SL a Mercedes Benz Trucks España SL w przedmiocie odpowiedzialności drugiej z wymienionych spółek za udział jej spółki dominującej Daimler AG w naruszeniu art. 101 TFUE.

Ramy prawne

Prawo Unii

Rozporządzenie (WE) nr 1/2003

- 3 Artykuł 16 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1), zatytułowany „Jednolite stosowanie wspólnotowego prawa konkurencji”, stanowi:

„1. Jeżeli krajowe sądy orzekają w sprawie porozumień, decyzji lub praktyk na mocy art. [101] lub [102 TFUE], które są już przedmiotem decyzji Komisji [Europejskiej], nie mogą wydawać decyzji sprzecznych z decyzją wydaną przez Komisję. Sądy muszą również unikać wydawania decyzji pozostających w sprzeczności z decyzją rozważaną przez Komisję w trakcie postępowania, które Komisja wszczęła. W tym celu sąd krajowy może rozważyć, czy konieczne jest zawieszenie toczącego się postępowania. Obowiązek ten pozostaje bez uszczerbku dla praw i obowiązków wynikających z art. [234 TFUE].

2. Jeżeli organy ochrony konkurencji państw członkowskich orzekają w sprawie porozumień, decyzji lub praktyk na mocy art. [101] lub [102 TFUE], które już są przedmiotem decyzji Komisji, nie mogą wydawać decyzji sprzecznych z decyzją przyjętą przez Komisję”.

- 4 Artykuł 23 tego rozporządzenia, zatytułowany „Grzywny”, stanowi w ust. 2 lit. a):

„Komisja może, w drodze decyzji, nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, jeżeli umyślnie lub w wyniku zaniedbania:

a) naruszają art. [101] lub [102 TFUE] [...]”.

- 5 Artykuł 27 tego rozporządzenia, zatytułowany „Procedura wysłuchania stron, wnoszenie wniosków i inne sprawy”, stanowi w ust. 1:

„Przed podjęciem decyzji przewidzianych w art. 7, 8, 23 oraz 24 ust. 2 Komisja może wysłuchać przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, które są stronami postępowań prowadzonych przez Komisję w zakresie objętym przedstawionymi zarzutami. Podstawą decyzji wydanej przez Komisję mogą być wyłącznie zarzuty, co do których strony mogły się wypowiedzieć. Wnioskodawcy są blisko związani ze sprawą”.

Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012

- 6 Artykuł 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1), stanowi:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

[...]

2) w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego – przed sądy miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę;

[...]”.

Prawo hiszpańskie

- 7 Artykuł 71 Ley 15/2007 de Defensa de la competencia (ustawy 15/2007 o ochronie konkurencji) z dnia 3 lipca 2007 r. (BOE nr 159 z dnia 4 lipca 2007 r., s. 28848), zatytułowany „W przedmiocie odszkodowania za szkodę spowodowaną praktykami ograniczającymi konkurencję”, w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji”), stanowi:

„1. Osoby naruszające prawo konkurencji ponoszą odpowiedzialność za wyrządzone szkody.

2. W niniejszym tytule:

a) Naruszenie prawa konkurencji oznacza każde naruszenie art. 101 lub 102 [TFUE] lub art. 1 lub 2 niniejszej ustawy.

- b) Za działania przedsiębiorstwa można również uznać działania przedsiębiorstw lub osób sprawujących nad nim kontrolę, z wyjątkiem sytuacji, gdy jego działanie gospodarcze nie wynika z działalności żadnego z nich”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 8 Mercedes Benz Trucks España jest spółką zależną grupy Daimler, w której spółką dominującą jest Daimler. Pomiędzy rokiem 1997 i rokiem 1999 Sumal nabył dwa samochody ciężarowe od Mercedes Benz Trucks España przez pośrednika Stern Motor SL, koncesjonariusza grupy Daimler.
- 9 W dniu 19 lipca 2016 r. Komisja wydała decyzję C(2016) 4673 final dotyczącą postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG (Sprawa AT.39824 – Samochody ciężarowe), której streszczenie zostało opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* z dnia 6 kwietnia 2017 r. (Dz.U. 2017, C 108, s. 6) (zwaną dalej „decyzją z dnia 19 lipca 2016 r.”).
- 10 Zgodnie z tą decyzją piętnastu europejskich producentów samochodów ciężarowych, w tym Daimler, uczestniczyło w kartelu biorącym udział w jednolitym i ciągłym naruszaniu art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 (Dz.U. 1994, L 1, s. 3), polegającym na dokonaniu w zmwie ustaleń dotyczących określania cen i podwyższania cen brutto samochodów ciężarowych na terytorium Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), a także harmonogramu i przenoszenia kosztów wprowadzania technologii emisji dla owych samochodów ciężarowych, wymaganych w obowiązujących normach. W przypadku trzech spółek uczestniczących naruszenie to miało miejsce w okresie od dnia 17 stycznia 1997 r. do dnia 20 września 2010 r., a w odniesieniu do pozostałych dwunastu uczestniczących w zmwie spółek, w tym Daimlera, w okresie od dnia 17 stycznia 1997 r. do dnia 18 stycznia 2011 r.
- 11 W następstwie wspomnianej decyzji Sumal wniósł do Juzgado de lo Mercantil n° 07 de Barcelona (sądu gospodarczego nr 07 w Barcelonie, Hiszpania) powództwo o odszkodowanie zmierzające do uzyskania od Mercedes Benz Truck España zapłaty kwoty 22 204,35 EUR, odpowiadającej wysokości dodatkowych kosztów nabycia, jakie Sumal poniósł wskutek kartelu, w którym uczestniczył Daimler, będący spółką dominującą Mercedes Benz Truck España.
- 12 Wyrokiem z dnia 23 stycznia 2019 r. sąd ten odrzucił pozew ze względu na to, że Mercedes Benz Trucks España nie posiadał legitymacji biernej w tej sprawie, ponieważ Daimlera, który jako jedyny jest objęty decyzją Komisji, należy uznać za jedyny podmiot odpowiedzialny za rozpatrywane naruszenie.
- 13 Sumal wniósł odwołanie od tego wyroku do sądu odsyłającego, który zastanawia się, czy powództwa o odszkodowanie, wnoszone w następstwie decyzji organów ochrony konkurencji stwierdzających wystąpienie praktyk antykonkurencyjnych, mogą być skierowane przeciwko spółkom zależnym, których decyzje te nie dotyczą, lecz których właścicielami w 100% są spółki bezpośrednio wskazane w tych decyzjach.
- 14 W tym względzie wskazuje on na rozbieżności co do stanowiska przyjmowanego przez sądy hiszpańskie. Podczas gdy niektóre z nich przyznają, że takie powództwa mogą być skierowane przeciwko spółkom zależnym, opierając się na „teorii jednostki gospodarczej”, inne sprzeciwiają

się temu, ponieważ teoria ta pozwala przypisać odpowiedzialność cywilną za zachowanie spółki zależnej spółce dominującej, lecz nie pozwala na ściganie spółki zależnej z powodu zachowania spółki dominującej.

- 15 W tych okolicznościach Audiencia Provincial de Barcelona (sąd okręgowy w Barcelonie, Hiszpania) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „[1]) Czy teoria jednostki gospodarczej, która pochodzi z orzecznictwa samego Trybunału, uzasadnia rozszerzenie odpowiedzialności spółki dominującej na spółkę zależną, czy też teoria ta ma zastosowanie wyłącznie do rozszerzenia odpowiedzialności spółek zależnych na spółkę dominującą?
- [2]) Czy rozszerzenie pojęcia jednostki gospodarczej w odniesieniu do stosunków wewnątrz grupy powinno być dokonywane wyłącznie na podstawie kryteriów kontroli, czy też może się ono również opierać na innych kryteriach, w tym na fakcie, że spółka zależna mogła odnieść korzyść z działań stanowiących naruszenie?
- [3]) W przypadku stwierdzenia możliwości rozszerzenia odpowiedzialności spółki dominującej na spółkę zależną, pod jakimi warunkami byłoby to możliwe?
- [4]) W przypadku udzielenia na powyższe pytania odpowiedzi pozytywnej, wskazującej na możliwość rozszerzenia odpowiedzialności za działania spółek dominujących na spółki zależne, czy zgodny z takim orzecznictwem Trybunału jest przepis krajowy, art. 71 ust. 2 [ustawy o ochronie konkurencji], który przewiduje jedynie możliwość rozszerzenia odpowiedzialności spółki zależnej na spółkę dominującą, i to pod warunkiem sprawowania kontroli przez spółkę dominującą nad spółką zależną?”.

W przedmiocie wniosku o otwarcie na nowo ustnego etapu postępowania

- 16 Pismem złożonym w sekretariacie Trybunału w dniu 28 kwietnia 2021 r. Mercedes Benz Trucks España wniósł o zarządzenie otwarcia na nowo ustnego etapu postępowania na podstawie art. 83 regulaminu postępowania przed Trybunałem.
- 17 Na poparcie swojego wniosku podnosi on, że argumentacja przedstawiona przez rzecznika generalnego w opinii przedstawionej w dniu 15 kwietnia 2021 r. w niniejszej sprawie opiera się na nowych okolicznościach faktycznych lub założeniach, które nie zostały podniesione przez sąd odsyłający i które nie były przedmiotem dyskusji między stronami w postępowaniu głównym lub zainteresowanymi, w rozumieniu art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
- 18 Spółka Mercedes Benz Trucks España kwestionuje zatem, po pierwsze, twierdzenie zawarte w przypisie 10 opinii rzecznika generalnego, zgodnie z którym wydaje się, że we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający dokonał już oceny wysokości szkody, jaką miał ponieść Sumal.

- 19 Po drugie, Mercedes Benz Trucks España twierdzi, że rzecznik generalny w sposób błędny stwierdził w pkt 75 i w przypisie 86 opinii, iż w decyzji z dnia 19 lipca 2016 r. Komisja stwierdziła, że kontakty mające znamiona zмовы, pierwotnie mające miejsce pomiędzy pracownikami spółek dominujących uczestniczących w kartelu, zostały później stwierdzone również na poziomie spółek zależnych tych spółek, konkretnie wyłącznie w niemieckich spółkach zależnych spółki Daimler.
- 20 Zgodnie z art. 83 regulaminu postępowania Trybunał może w każdej chwili, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, postanowić o otwarciu ustnego etapu postępowania na nowo, w szczególności jeśli uzna, że okoliczności zawisłej przed nim sprawy nie są wystarczająco wyjaśnione, lub jeśli po zakończeniu tego etapu postępowania strona wskazała nową okoliczność faktyczną mogącą mieć decydujący wpływ na orzeczenie Trybunału, lub też jeśli sprawa ma zostać rozstrzygnięta na podstawie argumentu, który nie był przedmiotem dyskusji między stronami lub zainteresowanymi, o których mowa w art. 23 Statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
- 21 W tym względzie należy jednak zauważyć na wstępie, że treść opinii rzecznika generalnego jako taka nie może stanowić nowej okoliczności faktycznej, w przeciwnym wypadku strony, powołując się na ten fakt, mogłyby odpowiedzieć na tę opinię. Tymczasem opinia rzecznika generalnego nie może być przedmiotem dyskusji między stronami. Trybunał również podkreślił, że zgodnie z art. 252 TFUE rola rzecznika generalnego polega na publicznym przedstawieniu, przy zachowaniu całkowitej bezstronności i niezależności, uzasadnionych opinii w sprawach, które zgodnie ze Statutem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wymagają jego zaangażowania, które pomoże w realizacji jego misji, jaką jest zapewnienie poszanowania prawa w wykładni i stosowaniu traktatów [zob. podobnie wyrok z dnia 2 marca 2021 r., A.B. i in. (powołanie sędziów Sądu Najwyższego – odwołanie), C-824/18, EU:C:2021:153, pkt 63, 64]. Zgodnie z art. 20 akapit czwarty tego statutu i art. 82 ust. 2 regulaminu postępowania opinia rzecznika generalnego zamyka ustny etap postępowania. Będąca poza dyskusją między stronami opinia rozpoczyna etap narady Trybunału. Nie chodzi tu zatem o opinię skierowaną do sędziów lub stron, która pochodzi od organu spoza Trybunału, lecz o opinię indywidualną, uzasadnioną i publicznie wyrażoną przez członka samej instytucji (postanowienie z dnia 4 lutego 2000 r., Emesa Sugar, C-17/98, EU:C:2000:69, pkt 13, 14).
- 22 W niniejszej sprawie Trybunał stwierdza, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, że dowody przedstawione przez Mercedes Benz Trucks España nie wskazują na wystąpienie żadnej nowej okoliczności faktycznej mogącej mieć decydujący wpływ na treść orzeczenia, które ma zostać wydane w niniejszej sprawie, oraz że sprawy nie należy rozstrzygać na podstawie argumentu, który nie był przedmiotem dyskusji między stronami lub zainteresowanymi stronami. Ponadto po zakończeniu pisemnego i ustnego etapu postępowania Trybunał dysponuje wszystkimi koniecznymi dowodami, a zatem jest wystarczająco poinformowany, aby móc orzekać. Tym samym Trybunał uznaje, że nie zachodzi potrzeba wydania postanowienia o otwarciu ustnego etapu postępowania na nowo.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 23 Mercedes Benz Trucks España ma wątpliwości co do dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dwóch powodów.

- 24 Po pierwsze, wniosek ten nie spełniał wymogów określonych w art. 94 regulaminu postępowania przed Trybunałem, ponieważ nie wskazał istotnych i udowodnionych okoliczności faktycznych sprawy, na jakich oparte zostały pytania prejudycjalne, ani też treści art. 71 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji. Ponadto wniosek ten przedstawia nieprecyzyjny, częściowy i niedokładny obraz istotnego orzecznictwa krajowego.
- 25 W niniejszej sprawie z całościowej lektury wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że sąd odsyłający określił w sposób wystarczający ramy faktyczne i prawne, w które wpisuje się jego wniosek o wykładnię prawa Unii, tak aby umożliwić zarówno zainteresowanym stronom przedstawienie uwag zgodnie z art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jak i Trybunałowi skuteczne udzielenie odpowiedzi na ten wniosek.
- 26 Po drugie, Mercedes Benz Trucks España twierdzi, że cztery przedstawione pytania mają charakter czysto hipotetyczny. Trzy pierwsze pytania nie mają żadnego związku z okolicznościami faktycznymi postępowania głównego, ponieważ spółka Sumal ani nie podniosła, ani nie udowodniła okoliczności pozwalających uzasadnić rozszerzenie na Mercedes Benz Trucks España odpowiedzialności za naruszenia popełnione przez Daimler, lecz oparła swoje powództwo wyłącznie na decyzji z dnia 19 lipca 2016 r. Podobnie w zakresie, w jakim art. 71 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji nie ma zastosowania w ramach sporu w postępowaniu głównym, przepis ten nie ma żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia tego sporu.
- 27 W tym względzie należy przypomnieć, że jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, zarówno ocena, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena zasadności przedstawionych Trybunałowi pytań. W związku z tym, jeśli zadane pytania dotyczą wykładni przepisu prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (wyrok z dnia 9 lipca 2020 r., Santen C-673/18, EU:C:2020:531, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 Wobec powyższego pytania dotyczące prawa Unii korzystają z domniemania posiadania znaczenia dla sprawy. Odmowa wydania przez Trybunał orzeczenia w przedmiocie pytania prejudycjalnego zadanego przez sąd krajowy jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia przepisu prawa Unii, o którą wnosi sąd krajowy, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym czy przedmiotem postępowania głównego, gdy problem ma charakter hipotetyczny lub gdy Trybunał nie dysponuje informacjami w zakresie stanu faktycznego i prawnego niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu zadane (wyrok z dnia 9 lipca 2020 r., Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 Tymczasem taka sytuacja nie ma miejsca w tym przypadku. Odpowiedź udzielona przez Trybunał na cztery zadane pytania będzie warunkowała wynik sporu głównego w zakresie, w jakim pozwoли sądowi krajowemu, po pierwsze, ustalić, czy Mercedes Benz Trucks España może zostać pociągnięty do odpowiedzialności, a po drugie, orzec w przedmiocie zgodności art. 71 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji z prawem Unii.
- 30 Z powyższego wynika, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest dopuszczalny.

W przedmiocie pytań od pierwszego do trzeciego

- 31 Poprzez pytania od pierwszego do trzeciego sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że poszkodowany w wyniku praktyki antykonkurencyjnej przedsiębiorstwa może wnieść powództwo o odszkodowanie przeciwko spółce dominującej, na którą zostały przez Komisję nałożone w drodze decyzji sankcje w związku ze wspomnianą praktyką, lub przeciwko spółce zależnej tej spółki, która nie jest objęta tą decyzją, jeżeli razem tworzą jednostkę gospodarczą.
- 32 Na wstępie należy przypomnieć, że art. 101 ust. 1 TFUE wywołuje bezpośrednie skutki w stosunkach między osobami fizycznymi i przyznaje im prawa, które sądy krajowe są zobowiązane chronić (wyroki: z dnia 30 stycznia 1974 r., BRT i Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:6, pkt 16; a także z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 33 Pełna skuteczność art. 101 TFUE i w szczególności skuteczność (effet utile) zakazu ustanowionego w jego ust. 1 zostałyby zakwestionowane, gdyby każda osoba nie mogła żądać naprawienia szkody, która została jej wyrządzona przez umowę lub zachowanie mogące ograniczyć lub zakłócić konkurencję (wyroki: z dnia 20 września 2001 r., Courage i Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, pkt 26; a także z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 25).
- 34 W konsekwencji każda osoba jest uprawniona żądać naprawienia poniesionej szkody, jeśli istnieje związek przyczynowy między tą szkodą a porozumieniem lub praktyką zakazaną przez art. 101 TFUE (wyroki: z dnia 13 lipca 2006 r., Manfredi i in., od C-295/04 do C-298/04, EU:C:2006:461, pkt 61; a także z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo), przy czym ustalenie podmiotu, który jest odpowiedzialny za naprawienie szkody spowodowanej naruszeniem art. 101 TFUE, podlega bezpośrednio prawu unijnemu (wyrok z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 28).
- 35 Prawo każdego do żądania naprawienia takiej szkody wzmacnia operacyjny charakter unijnych reguł konkurencji i ma charakter zniechęcający do porozumień lub praktyk, często ukrywanych, mogących ograniczyć lub zakłócić konkurencję, przyczyniając się tym samym do zachowania skutecznej konkurencji w Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 20 września 2001 r., Courage i Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, pkt 27; a także z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 Poza przypadkami naprawienia samej zarzucanej szkody przyznanie takiego prawa przyczynia się bowiem do osiągnięcia efektu odstraszającego, który leży u podstaw działań Komisji, która ma obowiązek realizować w dziedzinie konkurencji ogólną politykę zmierzającą do stosowania zasad ustalonych w traktacie FUE i doprowadzenia do tego, ażeby zachowania przedsiębiorstw były z nimi zgodne (zob. podobnie wyrok z dnia 7 czerwca 1983 r., Musique Diffusion française i in./Komisja, od 100/80 do 103/80, EU:C:1983:158, pkt 105). Takie przyznanie prawa może zatem prowadzić do naprawienia nie tylko szkody bezpośredniej, jaką miała ponieść dana osoba, ale również szkód pośrednich powstałych w strukturze i funkcjonowaniu rynku, który nie mógł osiągnąć pełnej efektywności gospodarczej, w szczególności na korzyść zainteresowanych konsumentów.

- 37 Z powyższego wynika, że tak samo jak wykonanie reguł konkurencji Unii przez organy publiczne („public enforcement”), również powództwa o odszkodowanie z tytułu naruszenia tych reguł („private enforcement”) stanowią integralną część systemu wprowadzania w życie tych reguł, który ma na celu zwalczanie zachowań antykonkurencyjnych przedsiębiorstw i zapobieganie ich ponownemu popełnianiu (wyrok z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 45).
- 38 Zatem pojęcie „przedsiębiorstwa” w rozumieniu art. 101 TFUE, stanowiące autonomiczne pojęcie prawa Unii, nie może mieć innego zakresu w kontekście nakładania przez Komisję grzywien na podstawie art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 i w kontekście powództw o odszkodowanie za naruszenie reguł konkurencji Unii (wyrok z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in., C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 47).
- 39 Tymczasem z brzmienia art. 101 ust. 1 TFUE wynika, że w celu określenia sprawcy naruszenia prawa konkurencji, który może zostać ukarany na podstawie tego przepisu, autorzy traktatów postanowili posłużyć się owym pojęciem „przedsiębiorstwa”, a nie innymi pojęciami, takimi jak „spółka” lub „osoba prawna”. Ustawodawca unijny posłużył się również pojęciem „przedsiębiorstwa” w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 w celu zdefiniowania podmiotu, na który Komisja może nałożyć grzywnę za naruszenie przepisów prawa Unii w dziedzinie konkurencji (wyroki: z dnia 10 kwietnia 2014 r., Areva i in./Komisja, C-247/11 P i C-253/11 P, EU:C:2014:257, pkt 123, 124; a także z dnia 25 listopada 2020 r., Komisja/GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, pkt 62, 63).
- 40 Podobnie z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej (Dz.U. 2014, L 349, s. 1), a w szczególności z jej art. 2 pkt 2, wynika, że prawodawca zdefiniował „sprawcę naruszenia”, na którym zgodnie z tą dyrektywą spoczywa obowiązek naprawienia szkody spowodowanej naruszeniem prawa konkurencji, które można przypisać temu sprawcy, jako „przedsiębiorstwo lub związek przedsiębiorstw, które dokonały naruszenia prawa konkurencji”.
- 41 W ten sposób prawo konkurencji Unii, mając na względzie działalność przedsiębiorstw, ustanawia jako kryterium rozstrzygające istnienie jednolitego zachowania na rynku, przy czym formalny rozdział różnych spółek wynikający z ich odrębnej osobowości prawnej nie może stać na przeszkodzie przyjęciu tego rodzaju jednolitości dla celów zastosowania reguł konkurencji (zob. podobnie wyrok z dnia 14 lipca 1972 r., Imperial Chemical Industries/Komisja, 48/69, EU:C:1972:70, pkt 140; a także z dnia 14 grudnia 2006 r., Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, EU:C:2006:784, pkt 41). Pojęcie „przedsiębiorstwa” obejmuje zatem każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą, niezależnie od jego statusu prawnego oraz sposobu finansowania, i oznacza jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 września 2009 r., Akzo Nobel i in./Komisja, C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 54, 55; a także z dnia 27 kwietnia 2017 r., Akzo Nobel i in./Komisja, C-516/15 P, EU:C:2017:314, pkt 47, 48). Taka jednostka gospodarcza polega na jednolitej organizacji elementów osobowych, materialnych i niematerialnych, realizującej w sposób trwały określony cel gospodarczy i mogącej uczestniczyć w popełnieniu naruszenia określonego w art. 101 ust. 1 TFUE (wyrok z dnia 1 lipca 2010 r., Knauf Gips/Komisja, C-407/08 P, EU:C:2010:389, pkt 84, 86).

- 42 Jeżeli taka jednostka gospodarcza narusza art. 101 ust. 1 TFUE, musi odpowiadać za to naruszenie zgodnie z zasadą odpowiedzialności osobistej. W związku z tym, aby przypisać odpowiedzialność danemu podmiotowi prawnemu należącemu do jednostki gospodarczej, konieczne jest przedstawienie dowodu na to, że co najmniej jeden podmiot prawny należący do tej jednostki gospodarczej naruszył art. 101 ust. 1 TFUE w ten sposób, że przedsiębiorstwo utworzone przez tę jednostkę gospodarczą dopuściło się naruszenia tego przepisu, i wskazanie tej okoliczności w decyzji Komisji, która stała się ostateczna (zob. podobnie wyrok z dnia 27 kwietnia 2017 r., Akzo Nobel i in./Komisja, C-516/15 P, EU:C:2017:314, pkt 49, 60), lub ustalenie jej w sposób autonomiczny przed danym sądem krajowym, jeżeli Komisja nie wydała żadnej decyzji dotyczącej istnienia naruszenia.
- 43 Z orzecznictwa wynika bowiem, że zachowanie spółki zależnej można przypisać spółce dominującej między innymi w przypadku, gdy mimo posiadania odrębnej podmiotowości prawnej ta spółka zależna, w momencie dokonywania naruszenia, nie wykazuje autonomicznego zachowania rynkowego, lecz stosuje się do instrukcji przekazywanych jej przez spółkę dominującą, biorąc pod uwagę w szczególności więzy ekonomiczne, organizacyjne i prawne łączące oba te podmioty prawne w taki sposób, że w takiej sytuacji tworzą one tę samą jednostkę gospodarczą i przez to tworzą jedno przedsiębiorstwo będące sprawcą stwierdzonego naruszenia (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 września 2009 r., Akzo Nobel i in./Komisja, C-97/08 P, EU:C:2009:536, pkt 58, 59; a także z dnia 27 kwietnia 2017 r., Akzo Nobel i in./Komisja, C-516/15 P, EU:C:2017:314, pkt 52, 53 i przytoczone tam orzecznictwo). Jeżeli zostanie ustalone, że spółka dominująca i jej spółka zależna są częścią tej samej jednostki gospodarczej, a tym samym tworzą jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE, to samo istnienie tej jednostki gospodarczej, która popełniła naruszenie, determinuje w decydujący sposób odpowiedzialność jednej lub drugiej ze spółek tworzących przedsiębiorstwo za antykonkurencyjne zachowanie tego przedsiębiorstwa.
- 44 W związku z tym pojęcie „przedsiębiorstwa”, a poprzez nie pojęcie „jednostki gospodarczej”, powoduje z mocy prawa powstanie odpowiedzialności solidarnej między podmiotami tworzącymi jednostkę gospodarczą w chwili popełnienia naruszenia (zob. podobnie w odniesieniu do odpowiedzialności solidarnej w kwestii grzywien, wyroki: z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch/Komisja, C-625/13 P, EU:C:2017:52, pkt 150; a także z dnia 25 listopada 2020 r., Komisja/GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 45 Niemniej jednak należy również zauważyć, że organizacja grup spółek, które mogą tworzyć jednostkę gospodarczą, może różnić się w zależności od grupy. W szczególności istnieją grupy spółek typu „konglomerat”, które prowadzą działalność w wielu dziedzinach gospodarczych, nie tworząc żadnych powiązań między sobą.
- 46 Zatem uprawnienie poszkodowanego działaniem antykonkurencyjnym do pociągnięcia do odpowiedzialności, w ramach powództwa o odszkodowanie, spółki zależnej, a nie spółki dominującej, nie może być automatycznie przyznane w stosunku do jakiejkolwiek spółki zależnej spółki dominującej, o której mowa w decyzji Komisji nakładającej karę za zachowanie o znamionach naruszenia. Jak bowiem wskazał rzecznik generalny w pkt 58 opinii, pojęcie „przedsiębiorstwa” użyte w art. 101 TFUE jest pojęciem funkcjonalnym, ponieważ jednostkę gospodarczą, która je tworzy, należy zidentyfikować z punktu widzenia przedmiotu danego porozumienia (zob. podobnie wyroki: z dnia 12 lipca 1984 r., Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, pkt 11; z dnia 26 września 2013 r., The Dow Chemical Company/Komisja, C-179/12 P, EU:C:2013:605, pkt 57).

- 47 Zatem jedna spółka dominująca może wchodzić w skład kilku jednostek gospodarczych, w zależności od danej działalności gospodarczej, utworzonych z niej samej i z różnych połączeń spółek zależnych należących do tej samej grupy spółek. W przeciwnym wypadku spółka zależna należąca do takiej grupy mogłaby zostać pociągnięta do odpowiedzialności za naruszenia popełnione w ramach działalności gospodarczej, która nie ma żadnego związku z jej własną działalnością i w której nie była w żaden sposób zaangażowana, choćby pośrednio.
- 48 Z całości powyższych rozważań wynika, że w ramach skargi o odszkodowanie, która opiera się na istnieniu stwierdzonego przez Komisję w decyzji naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE, podmiot prawny, który nie został wskazany w tej decyzji jako podmiot dopuszczający się naruszenia prawa konkurencji, może jednak zostać uznany na tej podstawie za odpowiedzialny za zachowanie innego podmiotu prawnego mające znamiona naruszenia, ponieważ oba te podmioty stanowią część tej samej jednostki gospodarczej, a tym samym tworzą przedsiębiorstwo, które jest sprawcą naruszenia w rozumieniu wspomnianego art. 101 TFUE (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 kwietnia 2014 r., Komisja/Siemens Österreich i in. i Siemens Transmission & Distribution i in./Komisja, od C-231/11 P do C-233/11 P, EU:C:2014:256, pkt 45; a także z dnia 26 stycznia 2017 r., Villeroy & Boch/Komisja, C-625/13 P, EU:C:2017:52, pkt 145).
- 49 Trybunał orzekł już bowiem, że stosunek solidarności łączący członków jednostki gospodarczej uzasadnia uwzględnienie przede wszystkim okoliczności obciążającej w postaci ponownego naruszenia przez spółkę dominującą, mimo że przeciwko tej spółce nie toczyło się wcześniej postępowanie, w wyniku którego skierowano by do niej pismo w sprawie przedstawienia zarzutów oraz wydano by decyzję. W takiej sytuacji istotne jest wcześniejsze stwierdzenie pierwszego naruszenia wynikającego z zachowania spółki zależnej, z którą wspomniana spółka dominująca, uczestnicząca w drugim naruszeniu, tworzyła już w okresie pierwszego naruszenia jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE (wyrok z dnia 5 marca 2015 r., Komisja i in./Versalis i in., C-93/13 P i C-123/13 P, EU:C:2015:150, pkt 91).
- 50 W związku z tym co do zasady nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby poszkodowany przez praktykę antykonkurencyjną wniósł powództwo o odszkodowanie przeciwko jednemu z podmiotów prawnych tworzących jednostkę gospodarczą, a przez to przedsiębiorstwo, które poprzez naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE wyrządziło poszkodowanemu szkodę.
- 51 Zatem w okolicznościach, w których istnienie naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE zostało wykazane po stronie spółki dominującej, poszkodowany może raczej dochodzić odpowiedzialności cywilnej spółki zależnej tej spółki dominującej, a nie odpowiedzialności spółki dominującej, zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 42 niniejszego wyroku. Odpowiedzialność tej spółki zależnej może jednak powstać tylko wtedy, gdy poszkodowany udowodni albo w oparciu o decyzję wydaną uprzednio przez Komisję na podstawie art. 101 TFUE, albo w inny sposób, w szczególności gdy Komisja milczy w tej kwestii we wspomnianej decyzji lub nie wydała jeszcze decyzji, że ze względu, po pierwsze, na powiązania gospodarcze, organizacyjne i prawne, o których mowa w pkt 43 i 47 niniejszego wyroku, i po drugie, na istnienie konkretnych powiązań pomiędzy działalnością gospodarczą spółki zależnej i przedmiotem naruszenia, za które spółka dominująca była odpowiedzialna, wspomniana spółka zależna tworzyła wraz ze spółką dominującą jednostkę gospodarczą.
- 52 Z powyższych rozważań wynika, że takie powództwo o odszkodowanie wniesione przeciwko spółce zależnej zakłada, że w celu ustalenia istnienia jednostki gospodarczej pomiędzy spółką dominującą a spółką zależną w rozumieniu pkt 41 i 46 niniejszego wyroku skarżący udowodni istnienie powiązań łączących spółki wymienione w poprzednim punkcie niniejszego wyroku,

a także rzeczywistego związku, o którym mowa w tym samym punkcie, pomiędzy działalnością gospodarczą tej spółki zależnej a przedmiotem naruszenia, w związku z którym stwierdzono odpowiedzialność spółki dominującej. Zatem w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym poszkodowany powinien co do zasady wykazać, że antykonkurencyjne porozumienie zawarte przez spółkę dominującą, za które została ona ukarana, dotyczy tych samych produktów, które sprzedaje spółka zależna. W ten sposób poszkodowany wykazuje, że to właśnie jednostka gospodarcza, do której należy spółka zależna wraz ze swoją spółką dominującą, tworzy przedsiębiorstwo, które rzeczywiście popełniło naruszenie stwierdzone uprzednio przez Komisję na podstawie art. 101 ust. 1 TFUE, zgodnie z funkcjonalnym rozumieniem pojęcia „przedsiębiorstwa” przyjętego w pkt 46 niniejszego wyroku.

- 53 Należy dodać, że prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu, zagwarantowane w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, przysługuje stronie pozwanej w postępowaniu o odszkodowanie, które może doprowadzić do zasądzenia od tej strony odszkodowania na rzecz poszkodowanego przez praktykę antykonkurencyjną. Jest zatem niezbędne, aby dana spółka zależna mogła bronić swych praw zgodnie z zasadą poszanowania prawa do obrony, która jest podstawową zasadą prawa Unii (zob. analogicznie, wyroki: z dnia 5 marca 2015 r., Komisja i in./Versalis i in., C-93/13 P i C-123/13 P, EU:C:2015:150, pkt 94; a także z dnia 29 kwietnia 2021 r., Banco de Portugal i in., C-504/19, EU:C:2021:335, pkt 57). Spółka zależna musi zatem dysponować w postępowaniu przed danym sądem krajowym wszelkimi środkami niezbędnymi do skutecznego wykonywania prawa do obrony, w szczególności w celu zakwestionowania swej przynależności do tego samego przedsiębiorstwa co jej spółka dominująca.
- 54 W związku z tym wspomniana spółka zależna powinna mieć możliwość uwolnienia się od odpowiedzialności za przypisywane jej wyrządzenie szkody, w szczególności poprzez podniesienie każdego argumentu, który mogłaby podnieść, gdyby była włączona w postępowanie wszczęte przez Komisję przeciwko jej spółce dominującej, które doprowadziło do wydania decyzji Komisji stwierdzającej istnienie zachowania o znamionach naruszenia sprzecznego z art. 101 TFUE („public enforcement”).
- 55 Jednakże jeśli chodzi o sytuację, w której powództwo o odszkodowanie opiera się na stwierdzeniu przez Komisję naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE w decyzji skierowanej do spółki dominującej pozwanej spółki zależnej, ta ostatnia nie może kwestionować przed sądem krajowym istnienia naruszenia stwierdzonego przez Komisję. Istotne jest, iż art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003 stanowi w szczególności, że jeżeli krajowe sądy orzekają w sprawie porozumień, decyzji lub praktyk na mocy art. 101 TFUE, które są już przedmiotem decyzji Komisji, nie mogą wydawać decyzji sprzecznych z decyzją wydaną przez Komisję.
- 56 Należy również przypomnieć, że art. 27 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003 stanowi, że przed podjęciem decyzji stwierdzającej naruszenie reguł konkurencji i nakładającej grzywnę Komisja może wysłuchać osoby, które są stronami prowadzonego przez nią postępowania w zakresie objętym przedstawionymi zarzutami, a podstawą wydanych przez nią decyzji mogą być wyłącznie zarzuty, co do których strony mogły się wypowiedzieć. W tym kontekście pismo w sprawie przedstawienia zarzutów ma na celu umożliwienie wykonania prawa do obrony przez każdą osobę prawną, której dotyczy postępowanie administracyjne w zakresie konkurencji. Natomiast w sytuacji, gdy Komisja nie ma zamiaru stwierdzenia naruszenia w przypadku danej spółki, z prawa do obrony nie wynika obowiązek wysłania do tej spółki pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Wysłanie do danej spółki pisma w sprawie przedstawienia zarzutów ma bowiem na celu zapewnienie poszanowania prawa do obrony tej właśnie spółki, nie zaś osoby trzeciej, nawet

jeśli to samo postępowanie administracyjne dotyczy owej osoby (zob. podobnie wyrok z dnia 14 września 2017 r., LG Electronics i Koninklijke Philips Electronics/Komisja, C-588/15 P i C-622/15 P, EU:C:2017:679, pkt 44–46).

- 57 Wspomniane zasady są jednak właściwe postępowaniom w sprawach o naruszenia prowadzonych przez Komisję, które charakteryzują się szczególnym charakterem polegającym na możliwości nałożenia grzywny na podmioty prawne, których konkretnie dotyczą takie postępowania.
- 58 Natomiast zasada osobistej odpowiedzialności nie stoi na przeszkodzie, w okolicznościach opisanych w pkt 56 niniejszego wyroku, ostatecznemu charakterowi stwierdzenia takiego naruszenia względem spółki zależnej, ponieważ, jak przypomniano w pkt 42 niniejszego wyroku, odpowiedzialność za nie ponosi jednostka gospodarcza tworząca przedsiębiorstwo, które popełniło naruszenie.
- 59 Jak wynika bowiem z orzecznictwa Trybunału wskazanego w pkt 49 niniejszego wyroku, Trybunał, w celu zastosowania okoliczności obciążającej, jaką jest ponowne naruszenie przepisów, w stosunku do spółki dominującej, orzekł już odnośnie do uwzględnienia naruszenia popełnionego przez spółkę zależną tej spółki dominującej, że nie jest wymagane, aby spółka dominująca była przedmiotem wcześniejszego postępowania, które doprowadziło do przedstawienia zarzutów i decyzji, pod warunkiem że spółka zależna, której zachowanie doprowadziło do popełnienia naruszenia, tworzyła wraz ze wspomnianą spółką dominującą, już w momencie pierwszego naruszenia, jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE. Zatem w zakresie, w jakim decyzja stwierdzająca istnienie naruszenia popełnionego przez przedsiębiorstwo została skierowana do jednej ze spółek, które tworzyły to przedsiębiorstwo w chwili popełnienia naruszenia, w związku z czym spółka ta, a za jej pośrednictwem to przedsiębiorstwo, miały możliwość zakwestionowania tego naruszenia, prawo do obrony innych spółek, które tworzyły to przedsiębiorstwo, nie może zostać naruszone z uwagi na uwzględnienie istnienia tego naruszenia w ramach późniejszego postępowania odszkodowawczego wszczętego przez osobę, która poniosła szkodę w wyniku zachowania o znamionach naruszenia, ponieważ takie postępowanie nie ma wpływu w szczególności na nałożenie sankcji, jaką jest grzywna, na inne spółki.
- 60 Natomiast w przypadku gdy zachowanie noszące znamiona naruszenia nie zostało stwierdzone przez Komisję w decyzji wydanej na podstawie art. 101 TFUE, spółka zależna spółki dominującej, której zarzuca się naruszenie, ma naturalnie prawo zakwestionowania nie tylko swej przynależności do tego samego przedsiębiorstwa co spółka dominująca, ale również istnienia zarzucanego naruszenia.
- 61 Należy także wyjaśnić w nawiązaniu do tego, co zostało podkreślone w pkt 51 niniejszego wyroku, że jak wskazała Komisja w odpowiedzi na pisemne pytanie Trybunału i jak stwierdził rzecznik generalny w pkt 76 opinii, możliwość stwierdzenia przez sąd krajowy ewentualnej odpowiedzialności spółki zależnej za wyrządzone szkody nie jest wykluczona z tego tylko powodu, że w danym przypadku Komisja nie wydała żadnej decyzji lub że decyzja, w której stwierdziła ona naruszenie, nie nałożyła na tę spółkę kary administracyjnej.
- 62 Jak bowiem Trybunał orzekł w pkt 51 wyroku z dnia 27 kwietnia 2017 r., Akzo Nobel i in./Komisja (C-516/15 P, EU:C:2017:314), ani art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003, ani orzecznictwo nie określają osoby prawnej lub fizycznej, którą Komisja powinna uznać za odpowiedzialną za naruszenie i ukarać nałożeniem grzywny.

- 63 Zgodnie zatem z orzecznictwem przytoczonym w pkt 42 niniejszego wyroku Komisja może swobodnie uznać odpowiedzialność za naruszenie i ukarać za pomocą nałożenia grzywny jakiegokolwiek podmiot prawny przedsiębiorstwa biorącego udział w naruszeniu art. 101 TFUE. Z powyższego wynika, że ze wskazania przez Komisję spółki dominującej jako osoby prawnej, która może zostać uznana za odpowiedzialną za naruszenie popełnione przez przedsiębiorstwo, nie można wywieść stwierdzenia, że jedna z jej spółek zależnych nie jest objęta tym samym przedsiębiorstwem, które powinno odpowiadać za to samo naruszenie.
- 64 Należy dodać, że co do zasady nic nie stoi na przeszkodzie temu, by skarżąca w postępowaniu głównym, będąca domniemanym poszkodowanym rozpatrywanego naruszenia, wniosła do sądu hiszpańskiego skargę o odszkodowanie przeciwko spółce dominującej, Daimler, a nawet przeciwko tej ostatniej i Mercedes Benz Trucks España wspólnie, ponieważ ewentualna odpowiedzialność tej ostatniej za naruszenie uzależniona jest od spełnienia przesłanek wskazanych w pkt 52 niniejszego wyroku.
- 65 Należy bowiem przypomnieć, że powództwo o uzyskanie naprawienia szkody wynikającej z zarzucanego naruszenia prawa konkurencji Unii, takie jak powództwo wytoczone w postępowaniu głównym, należy do „spraw cywilnych i handlowych” w rozumieniu art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 i w konsekwencji wchodzi w zakres stosowania tego rozporządzenia. Ponadto z utrwalonego orzecznictwa Trybunału dotyczącego art. 7 pkt 2 wspomnianego rozporządzenia wynika, że zawarte w tym przepisie pojęcie „miejsca, w którym nastąpiło [...] zdarzenie wywołujące szkodę”, obejmuje zarówno miejsce, w którym szkoda się urzeczywistniła, jak i miejsce zdarzenia powodującego powstanie szkody, tak że możliwe jest pozwanie pozwanego, zgodnie z wyborem powoda przed sąd w którymkolwiek z tych miejsc, według wyboru powoda, przed sąd właściwy dla jednego lub drugiego z tych miejsc (wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, pkt 24, 25 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 66 Trybunał wyjaśnił również, że szkoda polegająca na dodatkowych kosztach nałożonych przez producenta samochodów ciężarowych na autoryzowanych sprzedawców i przerzuconych przez nich na użytkowników końcowych stanowi szkodę bezpośrednią pozwalającą co do zasady uzasadnić jurysdykcję sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium się urzeczywistniła, ponieważ dodatkowe koszty uiszczone z powodu sztucznie zawyżonych cen wydają się natychmiastową konsekwencją popełnionego naruszenia, o którym mowa w art. 101 TFUE. Jeżeli rynek, na który ma wpływ antykonkurencyjne zachowanie, stanowi rynek państwa członkowskiego, na którego terytorium miała wystąpić podnoszona szkoda, należy uznać, że do celów zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się w tym państwie członkowskim (zob. podobnie wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, pkt 30, 31, 33).
- 67 Mając na uwadze powyższe, na pytania od pierwszego do trzeciego należy odpowiedzieć, że art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że poszkodowany w wyniku praktyki antykonkurencyjnej przedsiębiorstwa może wnieść powództwo o odszkodowanie przeciwko spółce dominującej, na którą zostały przez Komisję nałożone w drodze decyzji sankcje w związku ze wspomnianą praktyką, lub przeciwko spółce zależnej tej spółki, która nie jest objęta tą decyzją, jeżeli razem tworzą jednostkę gospodarczą. Dana spółka zależna powinna mieć możliwość skutecznego skorzystania z przysługującego jej prawa do obrony w celu wykazania, że nie należy ona do tego przedsiębiorstwa, a w przypadku gdy Komisja nie wydała żadnej decyzji na podstawie art. 101 TFUE, ma ona również prawo zakwestionować prawdziwość zarzucanego zachowania noszącego znamiona naruszenia.

W przedmiocie pytania czwartego

- 68 Poprzez pytanie czwarte sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują możliwość przypisania odpowiedzialności za zachowanie jednej spółki innej spółce wyłącznie w przypadku, gdy druga z nich kontroluje tę pierwszą.
- 69 Ponieważ z odpowiedzi udzielonej na pytania od pierwszego do trzeciego wynika, że art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że poszkodowany w wyniku praktyki antykonkurencyjnej przedsiębiorstwa może wnieść powództwo o odszkodowanie przeciwko spółce zależnej ze względu na udział spółki dominującej w tej praktyce, jeżeli stanowią one jednostkę gospodarczą, a zatem tworzą razem to przedsiębiorstwo, należy uznać, że przepis ten sprzeciwia się w konsekwencji przepisom krajowym, które przewidują w takim przypadku możliwość przypisania odpowiedzialności za zachowanie jednej spółki innej spółce jedynie w przypadku, gdy ta druga kontroluje pierwszą.
- 70 W tym względzie należy jednak przypomnieć, że w celu zapewnienia skuteczności wszystkich przepisów prawa Unii zasada pierwszeństwa prawa Unii wymaga w szczególności dokonywania przez sądy krajowe takiej wykładni ich prawa krajowego, która w możliwie największym zakresie byłaby zgodna z prawem Unii (wyroki: z dnia 24 czerwca 2019 r., Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, pkt 57; z dnia 4 marca 2020 r., Bank BGŻ BNP Paribas, C-183/18, EU:C:2020:153, pkt 60).
- 71 Stosując prawo krajowe, sądy te są więc zobowiązane dokonywać jego wykładni, w największym możliwym stopniu, w świetle brzmienia i celu przepisu prawa pierwotnego rozpatrywanego w sprawie, uwzględniając wszystkie przepisy prawa krajowego i stosując uznane w porządku krajowym metody wykładni, tak by zapewnić pełną skuteczność tego przepisu i dokonać rozstrzygnięcia zgodnego z realizowanymi przez niego celami (zob. podobnie wyroki: z dnia 24 czerwca 2019 r., Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, pkt 73, 77; a także z dnia 4 marca 2020 r., Bank BGŻ BNP Paribas, C-183/18, EU:C:2020:153, pkt 66).
- 72 Obowiązek wykładni zgodnej prawa krajowego jest jednak w pewnym zakresie ograniczony i w szczególności nie może służyć jako podstawa dla dokonywania wykładni prawa krajowego contra legem (zob. podobnie wyroki: z dnia 4 lipca 2006 r., Adeneler i in., C-212/04, EU:C:2006:443, pkt 110 również; a także z dnia 4 marca 2020 r., Bank BGŻ BNP Paribas, C-183/18, EU:C:2020:153, pkt 67).
- 73 W tych okolicznościach, gdyby sąd odsyłający uznał, że nie jest w stanie przyjąć wykładni art. 71 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji zgodnej z wykładnią art. 101 ust. 1 TFUE przedstawioną w pkt 67 niniejszego wyroku, powinien on odstąpić od stosowania tego przepisu krajowego i zastosować bezpośrednio art. 101 ust. 1 TFUE do sporu w postępowaniu głównym.
- 74 W tym względzie nie wydaje się na pierwszy rzut oka wykluczone uznanie, jak podniósł rząd hiszpański w uwagach na piśmie, że w ramach powództwa o odszkodowanie spółka zależna może zostać pociągnięta do odpowiedzialności na podstawie art. 71 ust. 2 lit. a) ustawy o ochronie konkurencji. Zgodnie bowiem z tym przepisem naruszenie prawa konkurencji oznacza każde naruszenie art. 101 lub 102 TFUE lub art. 1 lub 2 tej ustawy. Tymczasem rząd ten utrzymuje, że możliwe jest przypisanie czynu wywołującego szkodę spółce zależnej na podstawie art. 71 ust. 2 lit. a) rzeczony ustawy, czego zbadanie należy jednak do sądu odsyłającego.

- 75 W tych okolicznościach na pytanie czwarte należy odpowiedzieć, iż art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują możliwość przypisania odpowiedzialności za zachowanie jednej spółki innej spółce wyłącznie w przypadku, gdy druga spółka kontroluje pierwszą spółkę.

W przedmiocie kosztów

- 76 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że poszkodowany w wyniku praktyki antykonkurencyjnej przedsiębiorstwa może wnieść powództwo o odszkodowanie przeciwko spółce dominującej, na którą zostały przez Komisję Europejską nałożone w drodze decyzji sankcje w związku ze wspomnianą praktyką, lub przeciwko spółce zależnej tej spółki, która nie jest objęta tą decyzją, jeżeli razem tworzą jednostkę gospodarczą. Dana spółka zależna powinna mieć możliwość skutecznego skorzystania z przysługującego jej prawa do obrony w celu wykazania, że nie należy ona do tego przedsiębiorstwa, a w przypadku gdy Komisja nie wydała żadnej decyzji na podstawie art. 101 TFUE, ma ona również prawo zakwestionować prawdziwość zarzucanego zachowania noszącego znamiona naruszenia.
- 2) Artykuł 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym, które przewidują możliwość przypisania odpowiedzialności za zachowanie jednej spółki innej spółce wyłącznie w przypadku, gdy druga spółka kontroluje pierwszą spółkę.

Podpisy